

POSTANOWIENIE

18 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 września 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej X. Y.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku
z 1 lipca 2021 r., XVI Ca 763/20, XVI Cz 520/20,
w sprawie z wniosku X. Y.

o rozstrzygnięcie co do aktów stanu cywilnego,

oddala skargę kasacyjną.

Władysław Pawlak

Dariusz Dończyk

Karol Weitz

(E.C.)

Wnioskodawca X. Y. domagał się: sprostowania aktu urodzenia sporządzonego [...] r. w P. o numerze (...) w ten sposób, żeby w rubryce dotyczącej nazwiska wpisać „Y.”, w rubryce dotyczącej pierwszego imienia wpisać „X.1”, zaś w rubryce płeć wpisać „mężczyzna”, a następnie sporządzenie nowego aktu urodzenia w brzmieniu uwzględniającym powyższe sprostowanie, a w przypadku nieuwzględnienia tego wniosku żądał unieważnienia opisanego aktu stanu cywilnego i sporządzenia w jego miejsce nowego aktu urodzenia z prawidłowym oznaczeniem płci.

Postanowieniem z 20 maja 2020 r. Sąd Rejonowy w Gdyni odrzucił wniosek o sprostowanie aktu urodzenia oraz oddalił wniosek o unieważnienie tego aktu urodzenia.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że [...] r. w P. urodziła się X.1 Y. córka R. i B. W akcie urodzenia o numerze (...), dokumentującym to zdarzenie, w rubryce „dane dziecka” wpisano płeć „kobieta”. X.1 Y. nie czuła przynależności do swojej płci biologicznej i w związku z tym podjęła specjalistyczne leczenie, które doprowadziło do postawienia diagnozy, że jest osobą transseksualną. Przebyła też zabiegi korekcyjne obustronnej mastektomii. Na skutek jej powództwa skierowanego przeciwko swoim rodzicom o ustalenie płci Sąd Wojewódzki w G. prawomocnym wyrokiem z 27 maja 1992 r., sygn. akt I C [...], ustalił że X.1 Y. urodzona [...] r. jest osobą płci męskiej. W następstwie tego wyroku Sąd Rejonowy w G. w sprawie I Ns [...] z wniosku wnioskodawcy o sprostowanie aktu urodzenia nr (...) sporządzonego w Urzędzie Stanu Cywilnego (dalej: „U.S.C.”) w P., sprostował ten akt w ten sposób, że w rubryce dotyczącej nazwiska wpisano w miejsce „Y.” - „Y.”, w rubryce dotyczącej imienia - w miejsce „X.1” wpisano „X.”. W odpisie zupełnym aktu urodzenia wnioskodawcy o powyższych zmianach figuruje wzmianka dodatkowa, a także wzmianka w zakresie zmiany płci na męską, jako konsekwencja zmiany imienia i nazwiska.

Sąd Rejonowy wyjaśnił, że w przedmiocie sprostowania aktu urodzenia wnioskodawcy toczyło się już postępowanie zakończone prawomocnym merytorycznym orzeczeniem i dlatego wniosek w tym przedmiocie należało odrzucić na podstawie art. 199 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Z kolei wniosek o unieważnienie aktu urodzenia Sąd pierwszej instancji oddalił, gdyż nie zachodziła żadna z przesłanek wskazanych w art. 39 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. - Prawo o aktach stanu cywilnego (jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1378; dalej: „p.a.s.c.”).

W ocenie Sądu pierwszej instancji zmiana płci nie podpada pod normatywne podstawy unieważnienia aktu stanu cywilnego i powołując się na postanowienie Sądu Najwyższego z 28 maja 2014 r., I CSK 394/13, wskazał, że w razie zmiany płci w wyniku zabiegu medycznego, nie jest dopuszczalne sporządzenie nowego

aktu urodzenia, a zmianę tę w akcie urodzenia danej osoby ujawnia się w drodze wzmianki dodatkowej. Ponadto Sąd Rejonowy powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z 8 maja 1992 r., III CZP 40/92, w której stwierdzono, że częściowa zmiana cech płciowych transseksualisty w wyniku trwającej terapii hormonalnej oraz przeprowadzonego zabiegu chirurgicznego nie daje podstaw do sprostowania w akcie urodzenia wpisu określającego płeć, a w konsekwencji nie ma podstaw do unieważnienia tego aktu. W momencie urodzenia wnioskodawcy, jego akt urodzenia został sporządzony w sposób prawidłowy, w którym płeć dziecka została określona na podstawie zewnętrznych narządów płciowych określonych jako żeńskie, a jedną z podstawowych zasad obowiązujących w systemie akt stanu cywilnego jest zasada prawdy obiektywnej. Poczucie odmiennej tożsamości płciowej, niż wskazywana przez zewnętrzne organy płciowe, powstało u wnioskodawcy już po urodzeniu, gdyż jako niemowlę nie był on zdolny do świadomego przeżywania i odczuwania tego dysonansu. Wnioskodawca przedstawił kierownikowi USC prawomocne postanowienie w przedmiocie sprostowania aktu urodzenia i na tej podstawie Kierownik U.S.C. w P. naniósł wzmiankę o zmianie płci, imienia i nazwiska wnioskodawcy. Wprowadzenie wzmianki a nie zmiana treści aktu stanu cywilnego powoduje, że nie doszło do zmiany istniejących stosunków prawnych, które powstały wcześniej. Uwzględnienie wniosku o unieważnienie aktu stanu cywilnego spowodowałoby zatarcie płci biologicznej, z którą wnioskodawca przyszedł na świat. Okoliczność, że u wnioskodawcy na pewnym etapie jego życia powstała świadomość innej płci (następnie potwierdzona przebyłą kuracją hormonalną i zabiegiem chirurgicznym), niż ta, na którą z chwilą urodzenia wskazywały jego pierwotne zewnętrzne organy płciowe, nie powoduje, że zapis w jego akcie urodzenia jest błędny, czy też stwierdza zdarzenie niezgodne ze stanem faktycznym.

Powyższe orzeczenie zostało zaskarżone przez wnioskodawcę zażaleniem (w zakresie odrzucającym wniosek o sprostowanie aktu urodzenia) i apelacją (w zakresie rozstrzygnięcia w przedmiocie unieważnienia tego aktu).

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w G. oddalił zażalenie i apelację. Odnosząc się do zarzutów zażalenia Sąd odwoławczy zwrócił uwagę, że w sprawie I Ns [...] Sąd Rejonowy uwzględniając wniosek X. Y. sprostował jego akt

urodzenia w zakresie imienia i nazwiska. Natomiast w odpisie zupełnym aktu urodzenia wnioskodawcy o powyższej zmianie figuruje wzmianka dodatkowa zgodnie z którą: „Sąd Rejonowy w G. prawomocnym postanowieniem z dnia 31 lipca 1992 r., sygn. akt I Ns [...], prostuje niniejszy akt w ten sposób, że w rubryce dotyczącej nazwiska osoby, której dotyczy akt w miejsce Y. należy wpisać Y., w rubryce dotyczącej imienia, w miejsce X.1 należy wpisać X., a w rubryce płeć w miejsce kobieta należy wpisać mężczyzna”. W konsekwencji przedmiotem tamtego postępowania o sprostowanie aktu urodzenia była jedynie kwestia imienia i nazwiska wnioskodawcy, a zatem prawomocne zakończenie tamtej sprawy uzasadniało odrzucenie wniosku jedynie w zakresie żądania sprostowania imienia nazwiska. Niemniej jednak wydanie wyroku przez Sąd Wojewódzki w G. w sprawie I C [...], ustalającego, że wnioskodawca jest osobą płci męskiej, spowodowało, że także i w odniesieniu do wniosku o sprostowanie w zakresie płci sprawa została rozstrzygnięta prawomocnie. Zgodnie bowiem ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w postanowieniu z 22 marca 1991 r., III CRN 28/91, właściwym trybem zmiany płci metrykalnej jest powództwo o ustalenie płci na podstawie art. 189 k.p.c., a nie dotychczasowy tryb postępowania nieprocesowego o sprostowanie aktu urodzenia. Dlatego w ocenie Sądu drugiej instancji w takim przypadku ujawnienie w akcie urodzenia treści powołanego wyroku Sądu Wojewódzkiego następuje w trybie postępowania administracyjnego, a droga sądowa jest niedopuszczalna.

W odniesieniu do rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji w przedmiocie wniosku o unieważnienie aktu stanu cywilnego i sporządzenie nowego aktu stanu cywilnego Sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego oraz przedstawione przez ten Sąd wnioski merytoryczne. Dodał, że podnoszona przez skarżącego okoliczność, iż niezgodność płciowa, jako wada wrodzona, istnieje już obiektywnie w momencie sporządzenia aktu urodzenia, nie ma wpływu na merytoryczne rozstrzygnięcie tego wniosku w świetle obowiązujących przepisów, tj. art. 39 p.a.s.c.

W ocenie Sądu odwoławczego w stanie faktycznym sprawy akt urodzenia wnioskodawcy został sporządzony przez uprawniony organ i potwierdził fakt urodzenia, który podlega ujawnieniu w księgach stanu cywilnego oraz stwierdza

zdarzenie zgodne z prawdą, tj. urodzenie dziecka płci żeńskiej na podstawie zewnętrznych narządów płciowych. Pojęcie płci nie zostało normatywnie zdefiniowane, a zatem brak jest podstaw do określenia płci dziecka w związku ze sporządzeniem aktu jego urodzenia z pominięciem morfologiczno-biologicznej budowy ciała. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że rozróżnienie wyłącznie dychotomicznego podziału płci napotyka na pewne trudności, gdyż w naturze występuje tzw. interseksualizm, w którym organizm posiada cechy płciowe męskie i żeńskie. Złożoność procesu determinowania płci nie pozwala zakładać, że zawsze przebiega on bez zakłóceń, a w efekcie, płęć zewnętrznych narządów płciowych zawsze odpowiada pozostałym cechom płciowym, w tym psychicznym. Wszak medycynie znane jest zjawisko transseksualizmu (jak w tej sprawie), tj. transpozycji płci człowieka, w której płęć metrykalna (biologiczna) nie jest zgodna z płcią psychiczną, a poczucie jej niezgodności ma charakter trwały i nieodwracalny. Jednak prawo polskie nadal nie zostało dostosowane do okoliczności, a uznanie zmiany płci następuje na podstawie orzeczenia sądowego w oparciu o obowiązujące przepisy. Nie jest jednak rolą orzecznictwa kreowanie nowych konstrukcji prawnych w sytuacji braku uregulowania tych kwestii przez ustawodawcę. W uchwale składu siedmiu sędziów z 22 czerwca 1989 r. - zasada prawna - III CZP 37/89, Sąd Najwyższy orzekł, że występowanie transseksualizmu nie daje podstaw do sprostowania w akcie urodzenia wpisu określającego płęć. Wobec braku przepisów prawnych pozwalających na unieważnienie dotychczasowego aktu urodzenia i sporządzenie nowego aktu urodzenia, zmiana treści aktu urodzenia w zakresie zmiany oznaczenia płci może nastąpić jedynie na podstawie art. 24 p.a.s.c.

Skarżący wniósł skargę kasacyjną w dwóch pismach procesowych, zaskarżając odpowiednio rozstrzygnięcia o oddaleniu zażalenia i oddaleniu apelacji. Domagał się uchylenia obu tych rozstrzygnięć, a w przypadku orzeczenia o zażaleniu uchylenia także postanowienia Sądu Rejonowego w G. i przekazania sprawy o sprostowanie temu Sądowi do ponownego rozpoznania, zaś Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania sprawę w zakresie, w jakim została wniesiona apelacja. Co do rozstrzygnięcia o zażaleniu skarżący zarzucił naruszenie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez uznanie, że

droga sądowa w sprawie z wniosku o sprostowanie aktu urodzenia wnioskodawcy jest niedopuszczalna. Natomiast w odniesieniu do orzeczenia o oddaleniu apelacji zarzucił naruszenia art. 39 ust. 1 i 2 p.a.s.c. na skutek przyjęcia, że występowanie niezgodności płciowej (dawniej transseksualizm) nie daje podstawy do unieważnienia aktu urodzenia oraz sporządzenia nowego aktu urodzenia uwzględniającego prawidłowe oznaczenie płci.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Sporządzenie skargi kasacyjnej w dwóch odrębnych pismach procesowych od rozstrzygnięć o różnym charakterze (formalnym - dotyczącym odrzucenia wniosku o sprostowanie aktu stanu cywilnego i merytorycznym co do istoty sprawy - w przedmiocie unieważnienia aktu stanu cywilnego) zawartych w tym samym orzeczeniu Sądu odwoławczego, od których przysługuje skarga kasacyjna, należało potraktować jako jedną skargę kasacyjną.

2. Stanem cywilnym jest sytuacja prawna osoby wyrażona przez cechy indywidualizujące osobę, kształtowane przez zdarzenia naturalne, czynności prawne lub orzeczenia sądów, lub decyzje organów, stwierdzona w akcie stanu cywilnego (art. 2 ust. 1 p.a.s.c.). Aktem stanu cywilnego jest m.in. wpis o urodzeniu w rejestrze stanu cywilnego wraz z treścią późniejszych wpisów wpływających na treść lub ważność tego aktu (art. 2 ust. 3 p.a.s.c.). Akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych; ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym (art. 3 p.a.s.c.).

Akt stanu cywilnego, który zawiera dane niezgodne z danymi zawartymi w aktach zbiorowych rejestracji stanu cywilnego lub innymi aktami stanu cywilnego, o ile stwierdzają one zdarzenie wcześniejsze i dotyczą tej samej osoby lub jej wstępnych podlega sprostowaniu przez kierownika u.s.c. (art. 35 ust. 1 p.a.s.c.). Zgodnie z art. 36 ust. 1 p.a.s.c. sprostowania aktu stanu cywilnego dokonuje sąd w postępowaniu nieprocesowym, na wniosek osoby zainteresowanej, prokuratora lub kierownika stanu cywilnego, jeżeli: 1) sprostowanie aktu stanu cywilnego jest niemożliwe na podstawie akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego lub innych aktów stanu cywilnego, o ile stwierdzają one zdarzenia wcześniejsze i dotyczą tej samej osoby lub jej wstępnych, o których mowa w art. 35 ust. 2 p.a.s.c.;

2) sprostowanie aktu stanu cywilnego przez kierownika u.s.c., nie jest możliwe wyłącznie na podstawie dokumentów wymienionych w pkt 1.

Według art. 26 ust. 1 p.a.s.c. dokumenty stanowiące podstawę sporządzenia aktu stanu cywilnego lub dokumenty złożone po sporządzeniu aktu stanu cywilnego stanowiące podstawę do dołączenia wzmianki dodatkowej do akt stanu cywilnego lub stanowiące podstawę zamieszczenia przypisku przy innych aktach stanu cywilnego stanowią akta zbiorowe rejestracji stanu cywilnego.

W przedmiocie sprostowania aktu urodzenia wnioskodawcy toczyło się już z jego inicjatywy procesowe postępowanie, które zakończyło się prawomocnym orzeczeniem uwzględniającym żądanie wniosku. Jakkolwiek wniosek o sprostowanie i postanowienie Sądu Rejonowego w G., sygn. akt I Ns [...], dotyczyły sprostowania jedynie imienia i nazwiska, to na podstawie tego orzeczenia i prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w G., sygn. akt I C [...], kierownik USC w P. uczynił (na podstawie art. 21 ówczesnie obowiązującej ustawy z dnia 29 września 1986 r. - Prawo o aktach stanu cywilnego, Dz. U. Nr 36, poz. 180 ze zm.) wzmiankę dodatkową o treści: „Sąd Rejonowy w G., prawomocnym postanowieniem z dnia 31 lipca 1992 r., sygn. akt I Ns [...], prostuje niniejszy akt w ten sposób, że w rubryce dotyczącej nazwiska osoby, której dotyczy akt w miejsce Y. należy wpisać Y., w rubryce dotyczącej imienia w miejsce X.1 należy wpisać X., a w rubryce płeć w miejsce kobieta należy wpisać mężczyzna”.

W powołanej przez Sądy obu instancji uchwale składu siedmiu sędziów z 22 czerwca 1989 r. - zasada prawna - Sąd Najwyższy wyjaśnił, że występowanie transseksualizmu (jak w niniejszej sprawie) nie daje podstawy do sprostowania w akcie urodzenia wpisu określającego płeć (zob. też uchwała Sądu Najwyższego z 8 maja 1992 r., III CZP 40/92 i postanowienie Sądu Najwyższego z 28 maja 2014 r., I CSK 394/13). W orzecznictwie wyjaśniono też, iż poczucie przynależności do danej płci może być uznane za dobro osobiste i jako takie podlega ochronie również w drodze powództwa o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c. (zob. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z 22 marca 1991 r., III CRN 26/91) i taki proces z powództwa wnioskodawcy został już przeprowadzony, a na jego

podstawie została uczyniona w akcie stanu cywilnego wnioskodawcy wzmianka dodatkowa.

Przed podjęciem powołanej uchwały z 22 czerwca 1989 r. w orzecznictwie funkcjonował pogląd, iż w wyjątkowych wypadkach dopuszczalne było sprostowanie aktu urodzenia przez zmianę oznaczenia płci (przy zastosowaniu analogii z art. 26 ust. 3 - Prawo o aktach stanu cywilnego z 8 czerwca 1955 r., Dz. U. Nr 25, poz. 151 ze zm., regulującego sprostowanie aktu stanu cywilnego) także przed dokonaniem korekcyjnego zabiegu operacyjnego zewnętrznymi narządami płciowymi, jeżeli cechy nowo kształtującej się płci są przeważające i stan ten jest nieodwracalny (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 25 lutego 1978 r., III CZP 100/73, OSPiKA z 1983, nr 10, poz. 217).

Wpis wpływający na treść lub ważność aktu stanu cywilnego dołącza się do aktu stanu cywilnego w formie wzmianki dodatkowej (art. 24 ust. 1 p.a.s.c.). Wzmiankę dodatkową dołącza się na podstawie m.in. prawomocnych orzeczeń sądów, ostatecznych decyzji administracyjnych i decyzji administracyjnych o zmianie imienia lub nazwiska (art. 24 ust. 2 p.a.s.c.).

W takim stanie rzeczy Sąd odwoławczy prawidłowo przyjął, że w zakresie dotyczącym wniosku o sprostowanie imienia i nazwiska wnioskodawcy, wniosek ten należało odrzucić na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., natomiast odnośnie do żądania sprostowania płci, wniosek ten podlegał - jako niedopuszczalny - odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Niezależnie od powyższych uwag trzeba też zauważyć, iż ze względu na istotę i charakter instytucji sprostowania aktu stanu cywilnego, nie jest możliwe na skutek sprostowania - jak tego domagał się wnioskodawca - sporządzenie nowego aktu urodzenia.

W stosunku do stanu faktycznego i prawnego z chwili prawomocnego rozstrzygnięcia poprzedniego wniosku o sprostowanie i uczynienia w aktach stanu cywilnego wnioskodawcy przedmiotowej wzmianki dodatkowej nie nastąpiły zmiany. Nie kwestionując potrzeby szczególnej regulacji normatywnej w zakresie wpisów w aktach stanu cywilnego osób znajdujących się w takiej sytuacji jak

wnioskodawca, Sądy obu instancji trafnie wskazały, iż sąd w ramach działalności judykacyjnej nie jest uprawniony do działalności prawotwórczej. Również zmiana praktyki orzeczniczej wymagałaby podjęcia stosownej uchwały przez Sąd Najwyższy w składzie pełnej Izby. Przepisy dotyczące aktów stanu cywilnego realizują interes publicznoprawny i dlatego należy je interpretować ściśle, zaś ze względu na zasadę prawdy obiektywnej przy rejestracji zdarzeń objętych zakresem wpisów w tych aktach trzeba uwzględniać fakt powstania w sferze publicznoprawnej oraz cywilnoprawnej skutków wynikających stąd, że do momentu wydania prawomocnego wyroku ustalającego płeć wnioskodawcy był on traktowany tak, jak to wynikało z dotychczasowej treści aktu stanu cywilnego.

3. Stosownie do art. 39 p.a.s.c. unieważnienia aktu stanu cywilnego lub dołączonej do niego wzmianki dodatkowej dokonuje sąd w postępowaniu nieprocesowym, na wniosek osoby zainteresowanej, prokuratora lub kierownika u.s.c., jeżeli akt ten lub wzmianka stwierdzają zdarzenie niezgodne ze stanem faktycznym lub stwierdzono uchybienia, które zmniejszają jego moc dowodową.

Unieważniony akt stanu cywilnego nie podlega ujawnieniu i nie wydaje się z niego odpisów (art. 42 ust. 1 p.a.s.c.).

Akt urodzenia sporządza się na podstawie karty urodzenia (art. 53 ust. 1), która zawiera m.in. określenie płci dziecka (art. 54 ust. 2 pkt 3) na podstawie zewnętrznych cech narządów płciowych. Oczywistym jest, że w czasie urodzenia wnioskodawcy nie mogło być mowy o świadomości przynależności do innej płci, która w dodatku mogłaby być zakomunikowana na zewnątrz. Z tego względu brak jest podstaw do przyjęcia, że w chwili sporządzenia aktu urodzenia wnioskodawcy stwierdzał zdarzenie w postaci urodzenia się wnioskodawcy i jego ówczesnej płci niezgodne ze stanem faktycznym. Nie było też prawnej i faktycznej możliwości określenia tej płci jako transseksualizmu. Świadomość wnioskodawcy przynależności do innej płci niż zewnętrzne cechy płciowe kształtowała się stopniowo w miarę jego rozwoju umysłowego i społecznego. W chwili sporządzenia aktu urodzenia wnioskodawcy nie było też podstaw do wpisania płci męskiej.

W konsekwencji także zarzut kasacyjny naruszenia art. 39 p.a.s.c. nie zasługiwał na uwzględnienie.

4. Wnioskodawca wskazuje, że sposób, w jaki została ujawniona w aktach stanu cywilnego jego płeć narusza jego dobra osobiste, gdyż otrzymując zupełny odpis aktu urodzenia odczuwa dyskomfort psychiczny. Otóż dane z rejestru stanu cywilnego minister właściwy do spraw informatyzacji udostępnia: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Ministrowi Sprawiedliwości i sądom wyłącznie w zakresie niezbędnym do realizacji ich ustawowych zadań (art. 5a ust. 1 p.a.s.c.). Odpis zupełny aktu stanu cywilnego stanowi dosłowne powtórzenie treści aktu stanu cywilnego oraz dołączonych wzmianek dodatkowych (art. 44 ust. 2 p.a.s.c.). Odpis skrócony aktu stanu cywilnego zawiera treść aktu stanu cywilnego uwzględniającą treść dołączonych wzmianek dodatkowych (art. 44 ust. 3 p.a.s.c.). Odpis skrócony aktu urodzenia zawiera m.in. nazwisko, imię (imiona) oraz płeć dziecka (art. 48 p.a.s.c.). W przypadku unieważnienia aktu stanu cywilnego na żądanie sądu wydaje się odpis zupełny tego aktu. Na wniosek osoby, której dotyczy, lub osoby mającej interes prawny można wydać odpis zupełny unieważnionego aktu stanu cywilnego (art. 42 ust. 2 p.a.s.c.).

W orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPCz”), w kontekście poszanowania życia prywatnego oraz integralności fizycznej - art. 3 i art. 8 Konwencji praw człowieka i podstawowych wolności oraz w judykaturze Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) wskazuje się na konieczność ułatwienia osobom transpłciowym uznania, w ramach porządków prawnych krajowych, ich tożsamości płciowej, bez wymagania wykazania „nieodwracalnego charakteru transformacji wyglądu” w wyniku przeprowadzenia zabiegu chirurgicznego lub terapii prowadzących do sterylizacji (zob. wyrok ETPCz z 6 kwietnia 2017 r., nr 79885/12 oraz wyrok TSUE z 4 października 2024 r., C - 4/23).

W stanie faktycznym sprawy takie problemy już nie występują, gdyż wnioskodawca ponad 30 lat temu uzyskał sądowe potwierdzenie swej tożsamości płciowej i fakt ten został zarejestrowany w jego aktach stanu cywilnego. Zatem co do zasady jego interes prawny został zaspokojony. Jak dotychczas ETPCz i TSUE nie zajmowały się kwestią sposobu rejestracji zaistniałej - jak w niniejszej sprawie - sytuacji faktycznej i prawnej w akcie stanu cywilnego przez pryzmat uregulowań

konwencyjnych i unijnych, ani też nie nakreślono ramowych kryteriów w tej materii. Trybunały Europejskie nakładają natomiast na państwa członkowskie obowiązek wprowadzenia „jasnej i przewidywalnej procedury uznania tożsamości płciowej umożliwiającej zmianę płci” (zob. powołany wyrok TSUE z 4 października 2024 r.). Posługiwanie się przez Trybunały Europejskie pojęciem zmiany płci potwierdza, że nie jest zasadne unieważnienie dotychczasowego aktu urodzenia osoby transpłciowej, który stwierdzał dane dotyczące płci zgodnie z ówczesnymi zewnętrznymi cechami płciowymi.

5. Pewnym rozwiązaniem, ale tylko *de lege ferenda*, w odniesieniu do modelu rejestracji w aktach stanu cywilnego zmiany płci, mogłoby być wprowadzenie instytucji zamknięcia aktu stanu cywilnego (dotychczasowego). Wówczas aktualny stan cywilny, w tym płeć danej osoby odzwierciedlałby nowy akt stanu cywilnego. Oczywistym jest, że w takim przypadku z uwagi na powstałe skutki w sferze prywatnoprawnej i publicznoprawnej wydanie zaświadczenia w oparciu o dane z zamkniętego aktu stanu cywilnego, mogłoby nastąpić na wniosek osoby, która wykazałaby interes prawny oraz na wniosek określonych urzędów państwowych, w związku z ich ustawową działalnością i po wykazaniu interesu publicznego. Z kolei wniosek o zmianę płci osoby zainteresowanej byłby rozpoznawany w postępowaniu nieprocesowym, w ramach którego do udziału innych osób ma zastosowanie art. 510 § 1 k.p.c., a nie konstrukcja współuczestnictwa koniecznego.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Władysław Pawlak

Dariusz Dończyk

Karol Weitz

(E.C.)

[Ł.n]

[aŁ]]